

Vážení členové a příznivci České meteorologické společnosti,

dovoluji si vás pozvat na Valné shromáždění ČMeS, které se uskuteční dne 20. září 2011 již snad tradičně u příležitosti našeho výročního semináře. V souladu se Stanovami ČMeS je letošní Valné shromáždění svolávané jako volební, tedy po volbách členů výboru v pobočkách v letošním volebním roce bude jeho úkolem podle Stanov vzít na vědomí nový výbor ČMeS s novou revizní komisí. Proto mi dovoluji trochu se poohlédnout za uplynulým obdobím.

Snad není důvod k parafrázi slov klasika „... naše Společnost nevzkvétá ...“. Je dobře, že ČMeS pokračovala, jako již mnohokrát předtím, ve všech tradičních aktivitách. Dlouholetou samozřejmostí je organizování cyklů seminářů v rámci poboček i výročního semináře Společnosti, o jehož letošní organizaci se dočtete na jiném místě tohoto čísla Věstníku. Jsem rád, že se nám v souladu se změnou Stanov podařilo zavést jako pravidlo každoroční uspořádání Valného shromáždění u příležitosti těchto výročních seminářů, neboť nám to dává možnost operativněji řešit a diskutovat některé důležité otázky života Společnosti za široké účasti členů ze všech poboček ČMeS, mimo jiné např. udělení čestného členství Společnosti, ustanovení odborných skupin a jejich představitelů apod.

V uplynulém období jsme si připomněli 50. výročí založení Společnosti a naše současná činnost tak má na co navazovat. Zde se velmi hodí vyzdvihnout aktivitu terminologické odborné skupiny, která za intenzivního úsilí doc. Řezáčové při organizaci prací úspěšně postupuje v modernizaci původního Meteorologického slovníku z r. 1993. O průběhu prací byla podána informace v minulém čísle Věstníku a s dalším vývojem budete jistě seznámeni v rámci Valného shromáždění. Jistý dluh Společnosti v minulých obdobích spočíval dle mého názoru v oblasti vzdělávání a interakci s veřejností. Ne že by se výuce meteorologie či sdělování informací veřejnosti nevěnovala žádná pozornost, ale spíše se jednalo o jednorázové akce. Proto byl minulému Valnému shromáždění předložen návrh na ustanovení odborné skupiny pro vzdělávání v meteorologii, jejíž cíle byly rovněž v minulém čísle Věstníku popsány. Budeme se snažit, aby nezůstalo pouze u jednorázové akce, kterou je letošní výroční seminář, jehož téma přímo koresponduje s touto problematikou. Naopak doufáme, že se tento seminář stane impulsem pro systematictější spolupráci v této oblasti.

Vážené členky, vážení členové, těším se na setkání s vámi na našem Valném shromáždění, na výročním semináři i při dalších akcích Společnosti v příštím období.

Tomáš Halenka

Meteorologický pozorovatel

Při čtení velmi zajímavého příspěvku RNDr. Petra Dvořáka, mimo jiné tiskového mluvčího ČHMÚ, „Meteorologie a prezentace předpovědi počasí v médiích“ v minulém Věstníku ČMeS (číslo 2/2010 z prosince 2010) mě zaujala věta: „Je dokonce možné, že některé profese, jako je například meteorologický pozorovatel, brzy zaniknou, anebo se transformují na dohlížitele měřicí techniky, který čas od času zastoupí digitální techniku při výpadku nebo chybě měření, ale jinak do procesu měření a odesílání dat zasahovat nebude.“

Výše popsané řádky prezentované autorem vycházejí z celkového vývoje a trendu automatizace všech činností, které mají vést k urychlení přenosu dat od místa vzniku informace (meteorologické stanice) ke koncovým uživatelům a k požadavku snižování nákladů na měření a provoz staničních sítí. Vycházejí ze zkušeností evropských meteorologických služeb.

Na druhou stranu je pro mě, a jistě pro řadu čtenářů, dosti těžko akceptovatelné, že by se meteorologický pozorovatel v dnešním pojetí stal pouhým dohlížitelem měřicí techniky.

Asi nemá cenu vyjmenovávat nebo se o to pokoušet, co všechno meteorologický pozorovatel, zejména ten na profesionálních stanicích, dělá. Je toho opravdu hodně a téměř každá stanice má ještě nějaká specifika (letiště, observatoře, znečištění ovzduší, radioaktivita, bolidy ...). Domnívám se že pozorovatel má mimo jiné (zejména na profesionálních stanicích), nezastupitelné místo ve sledování „automaticky neměřitelných“ prvků a meteorologických jevů pro různé zprávy (SYNOP, METAR, ...) a pro klimatologii. Profesionální staniční síť ČHMÚ a dalších organizací tvoří základní klimatologickou síť stanic na které navazují dobrovolnické stanice (automatické, manuální, srážkoměrné, ...). Velkou devizou profesionálního pozorovatele je jeho meteorologické (pozorovatelské) vzdělání a vědomosti, které mimo jiné slouží k záznamu manuálně měřených a sledovaných prvků a meteorologických jevů. Na základě podrobných záznamů „profi“ sítě můžeme poskytovat data zákazníkům, k nehodám, pro soudní líčení, pro pojišťovny a podobně. Ve většině případů se na data z „profi“ sítě můžeme spolehnout. Podle jejich pozorování můžeme také kontrolovat meteorologická pozorování dobrovolníků.

Máme desítky nebo spíše stovky kvalitních dobrovolnických stanic (jak klimatologických – základních, tak srážkoměrných s kvalitní obsluhou a pozorováním). Tito lidé, i když někteří až „fanaticky zarputilí“, se pozorováním neživí a ve většině případů nejsou schopni vše zaznamenat. Tře-

tí skupinou jsou méně kvalitní stanice a pozorovatelé, kterým věnujeme maximum času, jak při jejich školeních, kontrolách a opravách dat. U těchto stanic řada pozorovaných jevů chybí. A tady se zase dostávám na začátek a vyzdvihuji a připomínám funkci profesionálního pozorovatele.

Dobře vím jak je těžké, složité a také finančně náročné získat, zaškolit, zaměstnávat a udržet meteorologického pozorovatele. Opravdu to stojí značné úsilí a finance jak odbor profesionálních staničních sítí, revizory na pobočkách a další organizace, ale přesto se domnívám že by tato profese měla být zachována.

Rozsah sledování meteorologických jevů, propracovaná metodika a následné databázové uložení a zpracování meteorologických jevů naší služby je evropským unikátem a jen málo služeb na světě se může pochlubit tak propracovaným systémem pozorování jevů a dostupností těchto informací. Bylo by velmi smutné přijít o tuto část klimatologie.

Pokud se podíváme do historie tak před zhruba 150 léty, kdy se rozbíhalo pravidelné meteorologické pozorování, byli meteorologickými pozorovateli vzděláni a pokrokoví lidé (téměř by se dalo říct elita). Byli to hlavně lékaři, lékárníci, duchovní, učitelé, lesníci. Ještě v první polovině 20. století byla velká prestiž provozovat meteorologická pozorování a meteorologickou stanicí. Stanice nebo celé sítě stanic zřizovali různé spolky, obce, školy, velkostatký. Podle návodu A. Gregora z roku 1927 „..... se předpokládá, že si obec zřídí stanici na vlastní náklady a bude ji provozovat bez nároku na odměnu“. Dokladem prestiže a enormního zájmu jsou někde např. až 3 klimatologické stanice v relativně malých obcích nebo městech provozovaných souběžně.

Největší rozmach meteorologické staniční sítě u nás byl ve 30. letech 20. století a potom na začátku 60. let, kdy došlo k reorganizaci sítě (redukci). Tehdy byla samozřejmostí meteorologická stanice s pozorovatelem.

Dnes už to tak úplně neplatí. Máme už několik klimatologických stanic v plně automatickém provozu (nebo jen s měřeními několika vybraných prvků) bez pozorovatele z důvodu, že jej nemůžeme zajistit, nebo u stanic na horách. Tyto výhradně automatické stanice s občasným dozorem jsou jistě cenné pro poznání průběhu počasí, ale už to není z klimatologického hlediska úplně ono. Těchto typů stanic bude jistě přibývat, bude se dále automatizovat staniční síť, ale doufám a pevně věřím, že profese meteorologického pozorovatele nezanikne.

Neumím najít dlouhodobě dostatek finančních prostředků na jejich zajištění, nechci a nebudu říkat vedení ústavu a jiných institucí co mají dělat, jen chci říci, že meteorologický pozorovatel je a snad stále bude důležitým prvkem v meteorologii a klimatologii.

Pavel Lipina

Letečtí meteorologové mají důvod k oslavám

Předně proto, že v tomto roce je tomu 100 roků, co vznikla **první letecká meteorologická služba na světě**. Stalo se tak v Německu na podnět zakladatele aerologie a tehdejšího ředitele Královské pruské aeronautické observatoře v Lindenbergu, Richarda Assmanna (1845-1918). Původním vzděláním lékař, kterého meteorologové znají především podle přenosného ventilovaného psychrometru, který zkonstruoval, předložil v roce 1910 císaři Vilémovi II. dopis, v němž navrhoval zřízení sítě pilotovacích a bouřkových hlásných míst a výstražné služby pro meteorologické zabezpečování vzducholodní dopravy. V té době již v Německu úspěšně fungovala společnost DELAG spojená s podnikem Ferdinanda hraběte Zeppelina (1838-1917), která provozovala nepravidelnou dopravu osob i pošty. Jejimi největšími nepřáteli byla bouřková činnost (nosným plynem vzducholodí byl výbušný vodík) a silný nárazový vítr, jenž ztěžoval či znemožňoval jak let, tak vzlet a přistání. Z toho důvodu byl Assmannův návrh s povděkem přijat a v roce 1911 letecká meteorologická služba zahájila činnost.

V tomto roce uplynulo 90 let od **založení československé letecké povětrnostní služby**. Vznikla v roce 1921 jako součást Státního ústavu meteorologického v Praze a byla financována z prostředků Ministerstva veřejných prací, které bylo nejvyšším úřadem pro civilní letectví v ČSR. Bylo to brzy po zřízení meteorologického ústavu (prosinec 1919) i poté, co začala pravidelná civilní letecká doprava v Československu (podzim 1920). Francouzsko-rumunská vzduchoplavecká společnost provozující linku z Paříže přes Štrasburk do Prahy se opírala jen o zprávy francouzských a německých stanic a informace o počasí u nás jen víceméně improvizovala, protože čtyři povětrnostní stanice SÚM podávaly zprávy jen jednou denně, a to v 7 hodin ráno. V dalších termínech pro letecké účely pozorovala počasí jen vojenská povětrnostní stanice v Kbelích u Prahy. Netrvalo však ani 10 roků a čs. letecká meteorologie disponovala dostatečně hustou sítí stanic rozmístěných podél letových cest, která se skládala z civilních a vojenských míst i hlídek telegrafních úřadů. Byla dokonale zorganizována a vedená odborníky, mezi kterými vynikl hlavně Gustav Swoboda (1893-1956).

Před 60 lety, v roce 1951, se konal 1. kongres Světové meteorologické organizace a byla **založena Komise pro leteckou meteorologii WMO (CAeM)** jako jedna z 8 technických komisí. Jejím úkolem je zajišťovat rozvoj meteorologie pro letecké potřeby včetně výzkumu, prosazovat standardizaci v letecké meteorologii a být „styčnou důstojnicí“ mezi Světovou meteorologickou organizací a Mezinárodní organizací pro civilní letectví (ICAO). Navazuje na činnost předchozí Komise pro aplikaci meteorologie v civilním letectví (CAMAN), která vznikla v roce 1920, když tehdejší nevládní Mezinárodní meteorologická organizace (IMO) si uvědomila úzkou vazbu mezi meteorologií a rychle se rozvíjejícím civilním letectvím a také nutnost meteorologického zabezpečování letů. Součinnost mezi meteorologickou a leteckou činností zajišťuje smlouva o spolupráci nazvaná „Working Arrangement“, kterou WMO a ICAO uzavřely v lednu 1954.

Při příležitosti uvedených jubileí blahopřejeme panu RNDr. Bohumilu Techlovskému, vedoucímu Odboru letecké meteorologie ČHMÚ a všem jeho pracovníkům a přejeme jim další úspěchy v práci i soukromém životě.

Karel Krška

Životní jubileum doc. RNDr. Ferdinanda Šamaje, DrSc.

Dne 9. listopadu 2011 oslaví 80. narozeniny docent RNDr. Ferdinand Šamaj, doktor matematicko-fyzikálních věd, rodák z Trnavy. Byl dlouholetým předsedou Slovenské meteorologické společnosti při SAV a z té funkce i místopředsedou Československé meteorologické společnosti při ČSAV. Konference a odborné semináře, které z jeho iniciativy společnosti pořádaly, přispěly k rozvoji československé meteorologie.

V letech 1956-1968 působil na Katedře astronomie, geofyziky a meteorologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, odkud přešel do Slovenského hydrometeorologického ústavu, jehož ředitelem byl až do roku 1991. Do vedoucí funkce nenastoupil jako normalizátor, ale jako nadějný mladý vědec, pro něhož místo v ústavu uvolnila právě doba Pražského jara, kdy se stalo neúnosným, aby bratislavské pracoviště nadále vedl řemeslník. Tím se naplnil bod stanov Československého státního ústavu meteorologického z doby založení této instituce, který zní: *V čele meteorologického ústavu stojí ředitel, kterým se může stát jenom vědecky činný pracovník. Z titulu ředitele ústavu byl představitelem Československa ve Světové meteorologické organizaci a členem jiných mezinárodních komisí.*

F. Šamaj je autorem zhruba dvou set publikací různého druhu, od rozsáhlých analytických studií týkajících se hlavně srážek a sněhových poměrů na Slovensku, koncepčních prací, popularizačních článků až po knižní monografie věnované dějinám meteorologie.

Nikdo, kdo zastává vedoucí funkci, nemůže vyhovět a vyhovořit všem. Ale ani největší kritici působení doc. Šamaje v úloze ředitele SHMÚ nemohou popřít, že

- a) měl rozhodující vliv na všestranný a nebyvalý rozvoj ústavu, k němuž obratně využil doby, jež Slovensku přála;
- b) se pod jeho vedením v ústavu vytvořily týmy odborníků, které do hydrometeorologické služby vnesly nové metody a dosáhly výsledků, které obstály v mezinárodním srovnání;
- c) podporoval zavádění nových činností, např. radiolokační a družicové meteorologie, aerologie, ochrany čistoty ovzduší, tvorbu databází, rozšiřování prognózních služeb a usiloval o získávání a využití měřicí a výpočetní techniky;
- d) zdůrazňoval význam výzkumné činnosti, vyžadoval prezentaci získaných výsledků ve formě publikací a přednášek a umožňoval vědecký růst i zaměstnancům, kteří se netěšili přízní tehdejšího režimu..

Jubilantovi blahopřejeme a přejeme co nejlepší zdraví do dalších let jeho života..

Karel Krška

Seminář České meteorologické společnosti 2011

Ve dnech 19. – 21. září 2011 (pondělí–středa) se uskuteční každoroční seminář České meteorologické společnosti s názvem „Meteorologie ve vzdělávání a v médiích“. Předpokládají se příspěvky o vzdělávání v meteorologii a klimatologii na všech stupních školství včetně profesního vzdělávání, o prezentaci a propagaci meteorologie a klimatologie a o komunikaci s veřejností včetně otázek kvality ovzduší. Seminář společně pořádá Česká meteorologická společnost, Český hydrometeorologický ústav, Katedra meteorologie a ochrany prostředí MFF UK a Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v.v.i. a uskuteční se na Červenohorském sedle v Jeseníkách.

Semináře by se mělo účastnit něco málo přes 80 účastníků, kteří přihlásili 27 příspěvků (zájemci se mohou hlásit i dodatečně, kapacita hotelu je dostatečná). Přihláška a potřebné informace je uvedena na adrese: <http://www.cmes.cz>. (pouze písemně nebo e-mailem).

Převážná část příspěvků se bude věnovat různým formám vzdělávání v meteorologii, klimatologii a ochraně ovzduší. Další skupinou příspěvků budou prezentace dat na internetu a třetí skupinu tvoří příspěvky meteorologie a klimatologie v médiích.

Součástí semináře bude nabídka exkurzí, ze kterých si účastníci mohou vybrat, podle svého zájmu. Předpokládáme exkurzi na přečerpávací vodní elektrárně Dlouhé Stráně (dolní nádrž, strojovna a přednášková místnost s odborným výkladem), dále je možné vyjet lanovkou v Koutech nad Desnou na horní stanici a cca 4 km vycházkou dojt na horní nádrž elektrárny, nebo navštívíme profesionální meteorologickou stanici na Šeráku (cca 10 km), nebo je možné navštívit nejvyšší moravskou horu Praděd s rozhlednou na vysílači a zbytky meteorologické zahrádky.

V době konání semináře se uskuteční výroční a volební Valné shromáždění České meteorologické společnosti. Jako již tradičně bude vydán Sborník abstraktů z toho semináře.

Mimo přednáškovou část, exkurze a Valného shromáždění semináře každoročně poskytují neopakovatelnou možnost setkání meteorologů, klimatologů, čistotářů a příznivců těchto oborů z mnoha institucí v Česku, tentokrát v Jeseníkách (1013 m n.m.). Jste srdečně zváni.

Za organizátory a Výbor ČMeS
Pavel Lipina

Zprávy z EMS

V prvé řadě mi dovoluete v této rubrice upozornit na letošní EMS Silver Medal, kterou získal J. F. Geleyen za „... his outstanding contributions to the fostering of cooperation among scientists in European countries.“ Slavnostní předání se uskuteční v rámci Silver Medal Ceremony dne 14. září v Berlíně spolu s Silver Medal Lecture při příležitosti EMS Annual Meeting 2011. Blahopřejeme!

Více podrobností lze najít ve zprávě EMS č. 2 (Message 2), která byla vydána v červnu letošního roku

(http://www.emetsoc.org/publications/ems_messages/ems_message_12_201106.pdf), kde navíc najdete řadu dalších informací z EMS včetně podrobnějších informací o nadcházejícím výročním setkání EMS Annual Meeting 2011, které se koná ve dnech 12. až 16. září 2011 v Berlíně (viz informace níže). V tuto chvíli probíhá finalizace programu, což znamená, že již nelze přihlásit žádný příspěvek (došlých je 850), uzávěrka zvýhodněné registrace je 12. srpna 2011. Jistou novinkou je v letošním roce pořádání dvou kursů. První z nich je na téma „Tools for Forecasting High Impact Weather“, je organizován ve spolupráci s aktivitou EUMETCAL dne 11. září 2011 a zaměřen především (ale nejen) na pracovníky operativní předpovědi. Vložené na tento kurs je 50 EUR. Druhý kurs je organizován ve dnech 16-17. září 2011 ve spolupráci s ARSO (Slovenian Environment Agency - Agencija RS za okolje) s tématem „Communication Skills for Climatologists“. Je určen pro

pracovníky v oboru klimatologie, kteří potřebují získat teoretické znalosti i praktické zkušenosti pro komunikaci informací směrem k médiím, veřejnosti či administrativě a politikům. Vložené na tento kurs je 30 EUR. Uzávěrka přihlášek na oba kursy je 30. června 2011.

S odvoláním na informaci z loňského prvního čísla Věstníku o plánované změně Stanov EMS mohu sdělit, že nové znění bylo podle plánu schváleno na Valném shromáždění EMS, které se uskutečnilo dne 12. září 2010. Naše námitka na znevýhodnění nestálých členů Rady pro nominace na funkce v Radě byla v závěrečné úpravě návrhu zohledněna a předloha byla nakonec schválena jednomyslně. Plné znění Stanov Evropské meteorologické společnosti najdete na http://www.emetsoc.org/organisation/documents/EMS-Constitution_12September2010.pdf.

EMS Annual Meeting 2011 & European Conference on Applied Meteorology (ECAM)

12 - 16 September 2011, Berlin, Germany, with main theme *Forecasting the weather - ensemble techniques in probabilistic weather prediction.*

More information is available at
meetings.copernicus.org/ems2011

Deadline pre-registration rates 12 August 2011

The session programme consists of five programme groups:

- Applications of Meteorology - ECAM
- The Atmospheric System and its Interactions
- Communication and Education
- Numerical Weather Prediction
- Climate

***Výbor České meteorologické společnosti přeje všem svým členům a příznivcům
příjemné prožití prázdninových a dovolenkových časů***